

TERYTORIALNY PLAN SPRAWIEDLIWEJ TRANSFORMACJI WIELKOPOLSKI WSCHODNIEJ

PROJEKT



SAMORZĄD WOJEWÓDZTWA
WIELKOPOLSKIEGO

ARR TRANSFORMACJA
SP. Z O.O.



WIELKOPOLSKA
DOLINA ENERGII
sila Wielkopolski Wschodniej

AGENCJA ROZWOJU
REGIONALNEGO S.A.
W KONINIE



Konin, kwiecień 2021r.

Spis treści

1.	Opis procesu transformacji i wskazanie terytorium w obrębie państwa członkowskiego, które będzie najbardziej dotknięte jej negatywnymi skutkami	3
1.1.	Opis spodziewanego procesu transformacji do celów Unii w zakresie energii i klimatu na 2030 r. określonych w art. 2 ust. 11 rozporządzenia (UE) 2018/1999 oraz gospodarki neutralnej dla klimatu do 2050 r., zgodnie z celami krajowych planów w dziedzinie energii i klimatu oraz innych istniejących planów transformacji, zawierający harmonogram zaprzestania lub ograniczenia działalności takiej jak wydobywanie węgla kamiennego i brunatnego lub wytwarzanie energii elektrycznej w instalacjach węglowych.....	3
1.2.	Wskazanie terytorium, które zgodnie z przewidywaniami będzie najbardziej dotknięte negatywnymi skutkami transformacji, oraz uzasadnienie tego wyboru za pomocą odpowiednich szacunków dotyczących wpływu na gospodarkę i zatrudnienie opartych na informacjach zawartych w sekcji 1.1	4
2.	Ocena wyzwań związanych z transformacją w przypadku każdego ze wskazanych terytoriów....	7
2.1.	Ocena skutków gospodarczych, społecznych i terytorialnych przejścia na gospodarkę neutralną dla klimatu	7
2.2.	Potrzeby i cele w zakresie rozwoju do 2030 r. służącego osiągnięciu neutralności klimatycznej do 2050 roku.....	10
2.3.	Spójność z innymi odpowiednimi krajowymi, regionalnymi lub terytorialnymi strategiami i planami	11
2.4.	Rodzaje planowanych operacji	13
2.5.	Wskaźniki produktu lub rezultatu specyficzne dla programu.....	18
	Tabela 1. Wskaźniki produktu	18
	Tabela 2. Wskaźniki rezultatu	20
3.	Mechanizmy zarządzania	22
3.1.	Partnerstwo	22
3.2.	Monitorowanie i ocena.....	23
3.3.	Podmiot(-y) koordynujący(-e) i monitorujący(-e).....	23

1. Opis procesu transformacji i wskazanie terytorium w obrębie państwa członkowskiego, które będzie najbardziej dotknięte jej negatywnymi skutkami¹

- 1.1. Opis spodziewanego procesu transformacji do celów Unii w zakresie energii i klimatu na 2030 r. określonych w art. 2 ust. 11 rozporządzenia (UE) 2018/1999 oraz gospodarki neutralnej dla klimatu do 2050 r., zgodnie z celami krajowych planów w dziedzinie energii i klimatu oraz innych istniejących planów transformacji, zawierający harmonogram zaprzestania lub ograniczenia działalności takiej jak wydobywanie węgla kamiennego i brunatnego lub wytwarzanie energii elektrycznej w instalacjach węglowych

Transformacja gospodarki UE w kierunku zrównoważonej i neutralnej dla klimatu jest szczególnie istotnym wyzwaniem dla Wielkopolski Wschodniej (WW) – obszaru silnie uzależnionego od monokultury gospodarczej sektora wydobywczego i energetycznego, która na tle całego regionu charakteryzuje się występowaniem zakładów emitujących najwięcej substancji zanieczyszczających – wg danych KOBIZE emisja gazów cieplarnianych z obszaru subregionu w 2019 r. wynosiła 7,62 mln Mg, co stanowiło 62% całej emisji w Wielkopolsce. W zakresie osiągnięcia neutralności klimatycznej subregion napotyka na problemy, które są specyficzne dla regionów górniczych, jak wydobywanie i wykorzystywanie węgla w elektroenergetyce czy występowanie terenów przekształconych działalnością górniczą oraz rozległych lejów depresji wokół odkrywek. Z drugiej strony występują problemy typowe również dla innych obszarów kraju, jak użytkowanie nieefektywnych, przestarzałych źródeł ciepła zasilanych paliwem stałym w mieszkalnictwie (w WW konieczna jest wymiana ponad 90 tys. takich źródeł), wysoka energochłonność budynków (konieczność termomodernizacji ponad 33 tys. budynków), ubóstwo energetyczne (dotykające 18-20 tys. gospodarstw domowych w subregionie), niewystarczająca świadomość w zakresie zmian klimatu czy wysoka energochłonność gospodarki.

Celem polityki klimatycznej dla WW jest jej neutralność klimatyczna w 2040 r. W tym zakresie podejmowane będą ukierunkowane i skoordynowane działania m.in. w zakresie zwiększenia efektywności energetycznej (EE), wykorzystania OZE i wodoru, transformacji gospodarki w gospodarkę o obiegu zamkniętym, rozwoju nowoczesnego sektora biogospodarki i czystej mobilności, których efektem będzie ograniczenie emisji CO₂ w sektorze elektroenergetycznym o ponad 90-95% do 2030 r., a w pozostałych sektorach o 80-90% do 2040 r. Realizowane będą działania, dzięki którym do 2030 r. nastąpi redukcja emisji gazów cieplarnianych o ponad 55%, zwiększenie udziału energii z OZE w całkowitym jej zużyciu przekraczającym 32% oraz zwiększenie EE o 32,5%, co pozwoli na dalsze ograniczenie niekorzystnych dla klimatu zjawisk oraz na przybliżenie subregionu do stanu umożliwiającego osiągnięcie neutralności klimatycznej w 2040 r. Powyższym działaniom towarzyszyć będzie także zrównoważenie niektórych pozostałych emisji pyłowych i gazowych (np. pyłu PM10 i B(a)P, NO_x, SO_x). Zakłada się, że do końca 2030 r. w powietrzu zostanie osiągnięty poziom dopuszczalny pyłu zawieszonego PM10 i PM2,5 oraz poziom docelowy B(a)P. Jednocześnie prowadzone będą prace w celu zrównoważenia pozostałych emisji przez zwiększenie poziomu ich pochłaniania. Do 2030 r. planuje się także zaprzestanie eksploatacji węgla oraz jego wykorzystania w elektroenergetyce i ciepłownictwie. Nowy system energetyczny bazować będzie na energii słońca, wiatru, geotermii, biomasy, biogazu oraz na wodrze. Będzie uwzględniał również nowe formy społeczności energetycznych i zostanie uzupełniony o indywidualne źródła wytwarzania energii. Powyżej opisana transformacja WW realizowana będzie poprzez podejmowanie działań szczegółowo określonych w *Strategii na rzecz Neutralności Klimatycznej Wielkopolska Wschodnia 2040*.

¹ Pole tekstowe 12 000 znaków

Podejmowane ww. działania będą ściśle powiązane z *Krajowym Planem na rzecz Energii i Klimatu na lata 2021-2030* (KPEiK), przyczyniając się do osiągnięcia krajowych celów klimatyczno-energetycznych, o których mowa w sekcji 2.3. Jednocześnie transformacja wiąże się z zagrożeniem wystąpienia w WW kryzysu społeczno-gospodarczego, którego łagodzenie powinno nastąpić za sprawą sprawiedliwej transformacji (ST). W związku z tym objęcie WW wsparciem FST stanowi szansę dla jej dalszego rozwoju oraz realizacji ambitnych celów stawianych przez KE.

Zakłada się, że efektem wieloaspektowych działań będzie przekształcenie WW w obszar neutralny dla klimatu, z rozwiniętą gospodarką zeroemisyjną, zeroemisyjnym transportem oraz nowoczesnym i energooszczędnym budownictwem. Ponadto przyjmuje się, że zielone inwestycje staną się czynnikiem aktywizującym lokalną gospodarkę, wpływającym na podniesienie jej konkurencyjności i zapewniającym nowe atrakcyjne miejsca pracy.

Harmonogram zamknięcia kopalń oraz wyłączenia bloków węglowych

PAK KWB Adamów SA (działająca na obszarze pow. tureckiego) zakończyła eksploatację ostatniej odkrywki w lutym 2021 r., natomiast w ramach PAK KWB Konin SA (działającej na obszarze pow. konińskiego i kolskiego) funkcjonują obecnie 3 odkrywki: Józwin, Drzewce oraz Tomisławice, których eksploatacja zakończy się odpowiednio w 2021 r., w 2022 r. oraz do 2030 r. Co ważne zrezygnowano z eksploatacji nowych złóż.

W przypadku Grupy ZE PAK wytwarzanie energii z węgla brunatnego odbywa się w 3 elektrowniach:

- Elektrowni Konin – wyposażonej w 3 kotły o nominalnej mocy cieplnej 391 MWt, w tym kocioł biomasowy o mocy nominalnej 169 MWt, a pozostałe rezerwowe bloki węglowe każdy po 111 MWt. Wyłączenie z eksploatacji 2 bloków węglowych zaplanowane jest na koniec 2022 r., a do końca 2021 r. planowana jest przebudowa kotła K-7 na kocioł biomasowy;
- Elektrowni Pątnów I – w której funkcjonują 3 kotły energetyczne, tj. kotły 1, 2 i 5, o nominalnej mocy cieplnej 1 812 MWt. Zakończenie jej działalności planowane jest w 2024 r.;
- Elektrowni Pątnów II – wyposażonej w blok energetyczny o nominalnej mocy cieplnej 1 080 MWt. Zakończenie jej działalności planowane jest w 2030 r.

Wielkość wyprodukowanej energii w elektrowniach osiągnęła w 2019 r. poziom 6,6 TWh, zużywając przy tym 7,3 mln ton węgla brunatnego. Emisja CO₂ z ww. elektrowni wyniosła 7,2 mln Mg (odpowiednio w ww. elektrowniach: 0,5 mln, 4,2 mln i 2,5 mln Mg CO₂), natomiast emisja CO₂ z kopalni węgla wyniosła 22,8 tys. Mg. Tak znaczące emisje CO₂ powodują, że Grupa stanowi od lat największe ich źródło w województwie – zakończenie działalności kotłów węglowych przełoży się więc na istotne ograniczenie emisji CO₂. Ponadto wg planów Grupy w 2030 r. produkowana będzie energia z OZE i wodoru o mocy zainstalowanej ok. 1,3 tys. MW (aktualnie 50 MW), tj. wartości odpowiadającej obecnej mocy zainstalowanej w źródłach węglowych.

-
- 1.2. Wskazanie terytorium, które zgodnie z przewidywaniami będzie najbardziej dotknięte negatywnymi skutkami transformacji, oraz uzasadnienie tego wyboru za pomocą odpowiednich szacunków dotyczących wpływu na gospodarkę i zatrudnienie opartych na informacjach zawartych w sekcji 1.1
-

Wielkopolska Wschodnia zidentyfikowana została jako obszar wydobywczo-energetyczny szczególnie narażony na skutki zmian klimatycznych oraz wymagający podjęcia zintegrowanych i skoordynowanych działań w kierunku transformacji społeczno-gospodarczej. Ta część regionu, obejmująca miasto Konin oraz powiaty koniński, kolski, słupecki i turecki, charakteryzuje się wieloma

niekorzystnymi trendami. Jest ona jednym z najgorzej rozwiniętych gospodarczo obszarów Wielkopolski biorąc pod uwagę PKB *per capita* – jego wartość stanowiła 55% średniej UE, a tempo jego wzrostu w ostatniej dekadzie było wolniejsze niż w województwie. Ponadto cechuje się ona najwyższą stopą bezrobocia wśród subregionów Wielkopolski – 6,9% (województwo – 3,7%). W sferze społecznej problemem jest ubóstwo, starzenie się społeczeństwa i wysokie, ujemne saldo migracji.

Struktura gospodarki WW charakteryzuje się wysokim stopniem specjalizacji ukierunkowanej na działalność przemysłową, w której kluczową rolę odgrywa Grupa ZE PAK. Ograniczenie bądź zaprzestanie działalności przemysłu wydobywczego oraz energetycznego opartego na węglu spowoduje szereg negatywnych skutków gospodarczych i społecznych, w tym spowolnienie gospodarcze. Wynika to m.in. z faktu, że Grupa ZE PAK ma istotny udział w tworzeniu PKB subregionu – w 2019 r. wygenerowała ponad 1,5 mld zł wartości dodanej brutto, tj. 6,1% PKB podregionu konińskiego. Stanowi ona także ważne źródło dochodów sektora finansów w Polsce – w 2019 r. wygenerowała 596 mln zł dochodów tego sektora, z czego do JST trafiło blisko 130 mln zł, w tym do gmin i powiatów 109 mln zł, z tytułu różnych podatków (w tym część PIT i CIT) i opłat, które w znacznej części zostaną utracone w wyniku zakończenia działalności wydobywczej. Zasiliły one gł. budżety JST (gmin i powiatów) powiatów: konińskiego (ok. 46%), M. Konina (blisko 25%), tureckiego (blisko 24%) oraz kolskiego (ok. 5%). W przypadku niektórych z nich, udział dochodów z działalności wydobywczej Grupy w dochodach własnych wynosi nawet 40-60%, co powoduje, że wraz z zakończeniem eksploatacji węgla nieunikniony będzie spadek dochodów podatkowych części JST. Wskutek redukcji zatrudnienia, bez podjęcia działań łagodzących, zagrożone będą również dochody JST osiągane z tytułu PIT – w przypadku mniejszych gmin WW mieszkańcy pracujący w ZE PAK stanowią duży odsetek osób pracujących, zwłaszcza w gminach Kazimierz Biskupi (blisko 40%), Wilczyn czy Wierzbinek (po ok. 30%).

Powstanie i funkcjonowanie kompleksu wydobywczo-energetycznego miało na przestrzeni lat duży wpływ na rozwój gospodarczy i społeczny subregionu oraz dało impuls do dynamicznego rozwoju innych branż (związanych bezpośrednio z górnictwem i energetyką, ale także pośrednio, np. w branżach usługowych), w związku z tym działalność Grupy ZE PAK przekłada się także na zatrudnienie w bezpośrednim oraz pośrednim otoczeniu, które może zostać zredukowane w wyniku transformacji.

Lokalna gospodarka, włączając w to sektory niezwiązane z górnictwem czy energetyką, pobudzana jest również przez znaczne środki pochodzące z wynagrodzeń pracowników Grupy ZE PAK – w 2019 r. koszty świadczeń pracowniczych przekroczyły 406 mln zł, dzięki którym uruchamiane są tzw. efekty mnożnikowe. Istotne są także wynagrodzenia pracowników firm powiązanych z działalnością Grupy. Brak środków na wydatki konsumpcyjne, generujących obecnie w gospodarce dodatkowy impuls popytowy, przełożyć się może na zmniejszenie produkcji i zatrudnienia w innych sektorach, a także na dalsze zmniejszenie wpływów podatkowych do budżetów JST.

Podjęcie działań łagodzących skutki transformacji istotne jest z punktu widzenia rynku pracy, na którym Grupa ZE PAK odgrywa istotną rolę. W wyniku trwającej od 2012 r. restrukturyzacji koncernu liczba pracowników regularnie spada – od 2012 r. o ponad 50%. Pod koniec 2019 r. Grupa zatrudniała ponad 4,6 tys. osób (tj. 4% osób pracujących w WW), w tym 9% stanowiły kobiety. Z obszaru subregionu pochodziło 98% jego pracowników, w tym 51% z powiatu konińskiego, 28% z Konina, a 16% z powiatu tureckiego. Ponad 2% pracowników zamieszkiwało powiaty słupecki i kolski, z których historycznie więcej osób pracowało w ZE PAK. Szacuje się, że ok. 2,2 tys. pracowników Grupy będzie wymagało wsparcia w zakresie zmiany miejsca pracy oraz podnoszenia i zmiany kwalifikacji – ostateczna liczba osób tracących pracę zależeć będzie m.in. od jej decyzji biznesowych, w tym tempa zamykania odkrywek.

W przypadku braku działań mających na celu przekwalifikowanie osób dotkniętych transformacją energetyczną (TE) oraz stworzenie nowych miejsc pracy w innych sektorach nastąpi znaczny wzrost poziomu bezrobocia, który obecnie jest już względnie wysoki, co wynika m.in. z likwidacji w ostatnich latach dużej liczby miejsc pracy w Grupie ZE PAK. Redukcja miejsc pracy i trudności w znalezieniu nowej mogą przyczynić się do zwiększenia natężenia migracji mieszkańców, w szczególności ludzi młodych, pogłębiając w ten sposób już i tak istotny problem, jakim jest depopulacja, a także powodować wzrost poziomu wykluczenia społecznego i ubóstwa.

Długotrwała działalność przemysłowa, w tym wydobywanie węgla brunatnego, sprawiła, że WW charakteryzuje się jedną z większych w skali kraju powierzchnią terenów zdewastowanych – blisko 7 tys. ha. Wydobywanie węgla spowodowało znaczne zmiany w środowisku, widoczne nie tylko w morfologii terenu (na obszarze powiatów konińskiego, kolskiego i tureckiego), ale również w zmianie stosunków wodnych (poza ww. także na obszarze powiatu słupeckiego), potęgując tym samym występujące susze. Mają one charakter wieloprzestrzenny i pociągają ze sobą przeobrażenia w pozostałych komponentach środowiska przyrodniczego oraz gruntach rolnych. Przekłada się to na straty w gospodarce, m.in. w turystyce i rolnictwie we wszystkich powiatach subregionu. Przemysł przyczynił się również do degradacji gleb oraz zanieczyszczenia powietrza, co przekłada się m.in. na problemy zdrowotne mieszkańców.

2. Ocena wyzwań związanych z transformacją w przypadku każdego ze wskazanych terytoriów

2.1. Ocena skutków gospodarczych, społecznych i terytorialnych przejścia na gospodarkę neutralną dla klimatu²

WW to obszar silnie uzależniony od sektora wydobywczego oraz energetycznego, który w istotnym stopniu odczuje skutki transformacji – o będzie ona stanowić przyczynę istotnych fluktuacji w sytuacji społeczno-gospodarczej WW, które przedstawiono w sekcji 1.2.

Istotnym wyzwaniem będzie restrukturyzacja Grupy ZE PAK, której działalność zostanie poddana największemu przeobrażeniu w wyniku transformacji w kierunku neutralności klimatycznej w WW. Grupa jednocześnie obejmuje branżę wygaszaną (sektor wydobywczy – harmonogram zaprzestania eksploatacji odkrywek zamieszczono w sekcji 1.1; na potrzeby eksploatacji odkrywek na koniec 2019 r. zatrudnionych było blisko 2,5 tys. osób, w tym na potrzeby odkrywki Adamów ok. 550 osób, Józwin – ponad 870 osób, Drzewce – ok. 450 osób, Tomisławice – ponad 570 osób) oraz branżę podlegającą transformacji (sektor energetyczny). Do 2030 r. nastąpi przekształcenie działalności Grupy na odtworzenie mocy wytwórczych opartych o alternatywne źródła energii, a także technologie magazynowania energii oraz związane z wytwarzaniem i korzystaniem z wodoru (zakłada się, że w 2023 r. ok. 30% mocy zainstalowanej pochodzić będzie z OZE, w 2025 r. – 70%, a w 2030 r. – 100%), co wiązać się będzie ze zmniejszeniem zatrudnienia w Grupie. Poza ZE PAK, w WW funkcjonują też inne przedsiębiorstwa będące istotnymi emitentami CO₂, które będą podlegać przeobrażeniu w wyniku transformacji, w szczególności z sektora elektroenergetyki i ciepłownictwa czy z sektorów ceramicznego, hutniczego, mineralnego, drzewnego i papierniczego. Ze względu na zaostrzające się normy środowiskowe można zakładać, że w sektorach tych, zatrudniających kilka tysięcy osób, część osób będzie zagrożona utratą pracy, a firmy wymagać będą działań skierowanych na wymianę źródeł energii/ciepła czy poprawę EE w ramach procesów przemysłowych.

Restrukturyzacja przemysłu, w tym likwidacja części zakładów (np. Elektrowni Adamów, Fabryki Urządzeń Górnictwa Odkrywkowego) oraz monopolizacja lokalnego rynku pracy przez sektor wydobywczo-energetyczny, a ostatnio także epidemia COVID-19 doprowadziły do istotnego wzrostu bezrobocia w subregionie. Wśród 4 powiatów z najwyższą stopą bezrobocia rejestrowanego w województwie (na koniec 2020 r.) znalazły się powiaty: koniński – 9,7% (1) i słupecki – 7,9% (3) oraz M. Konin – 7,1% (4). Transformacja w kierunku neutralności klimatycznej bez realizacji działań łagodzących jej skutki spowoduje intensyfikację niekorzystnej sytuacji na rynku pracy, poprzez likwidację miejsc pracy w sektorze wydobywczym i energetycznym czy w sektorach towarzyszących. Grupa ZE PAK odgrywa istotną rolę na rynku pracy zatrudniając na koniec 2019 r. 4,6 tys. osób (ze średnim wynagrodzeniem kształtującym się na poziomie blisko 5,5 tys. zł, czyli znacznie przekraczającym średnią dla kraju i regionu), z których znaczna część będzie wymagała zmiany miejsca pracy. Szacuje się, że do 2025 r. ok. 2,2 tys. pracowników Grupy będzie wymagało wsparcia w zakresie zmiany miejsca pracy oraz dostarczenia kwalifikacji wpisujących się w kompetencje niezbędne na rynku pracy, w szczególności na które wzrośnie zapotrzebowanie w związku z realizacją *Europejskiego Zielonego Ładu*. Wsparcie w powyższym zakresie dotyczyć będzie również dotkniętych skutkami transformacji pracowników firm powiązanych z ZE PAK czy innych przedsiębiorstw wysokoemisyjnych, a także współmałżonków ww. osób. Ponadto zmieniający się profil gospodarczy WW oraz zmniejszenie się liczby potencjalnych miejsc pracy w przemyśle wysokoemisyjnym dla młodych ludzi wchodzących na rynek pracy powoduje potrzebę wsparcia również tej grupy osób. Jest to szczególnie istotne

² Pole tekstowe [12000]

w związku z ich odpływem z WW oraz niepokojącym udziałem osób w wieku do 30 lat w ogólnej liczbie bezrobotnych (31%), który jest wyższy niż średnio w regionie (27,6%) i pozostałych subregionach Wielkopolski. Nadwyżka siły roboczej pochodząca z sektora górniczego i energetycznego oraz niewystarczająca liczba miejsc pracy poza nim pogłębią występujący brak równowagi na rynku pracy, który objawi się dalszym wzrostem bezrobocia. Brak zatrudnienia i stałych dochodów przełoży się na zmniejszenie siły nabywczej, co będzie miało negatywny wpływ na lokalną gospodarkę. W celu przeciwdziałania negatywnym trendom konieczne jest utrzymanie aktywności zawodowej ww. osób, a także tworzenie warunków do utrzymania i powstawania stabilnych miejsc pracy, w szczególności w oparciu o rozwój MŚP.

Konieczność realizacji ambitnych celów *Europejskiego Zielonego Ładu* wiązać się będzie z utratą potencjału gospodarczego WW oraz stopniowym przekształcaniem gospodarki subregionu, który odznacza się niższą zdolnością absorpcyjną nowych rozwiązań dywersyfikujących gospodarkę, niedostatecznym udziałem środków przeznaczanych na działalność innowacyjną i B+R czy niskim poziomem cyfryzacji i automatyzacji. Powoduje to, że dalszy rozwój WW zależeć będzie od przeprowadzenia transformacji gospodarczej. ST w obszarze gospodarczym powinna być postrzegana jako źródło budowy innowacyjnej, zeroemisyjnej i zasobooszczędnej oraz bardziej zdywersyfikowanej struktury gospodarczej, w tym rozwoju przedsiębiorczości, której poziom jest dość niski (w 2019 r. w subregionie zarejestrowanych było 937 podmiotów na 10 tys. ludności, przy 1 275 w Wielkopolsce i 1 175 w Polsce, co przekłada się na mniejszą aktywność gospodarczą i dalsze pogłębianie różnic rozwojowych). W tym zakresie istotne jest tworzenie warunków do utrzymania już istniejących i powstawania stabilnych miejsc pracy (szczególnie w przypadku możliwego wzrostu poziomu bezrobocia wskutek wygaszania kopalni i elektrowni węglowych), zwiększanie poziomu innowacyjności i konkurencyjności przedsiębiorstw, wzrost cyfryzacji gospodarki czy pobudzanie aktywności różnych podmiotów do prowadzenia prac B+R. Podstawą dla rozwoju subregionu będzie w szczególności potencjał nowych rynków powstały w oparciu o podregionalną inteligentną specjalizację (IS) „Odnawialne Źródła Energii i nowoczesne technologie energetyczne”, zwłaszcza w oparciu o wodór i stworzenie w WW jednej z 5 dolin wodorowych w kraju, a także podejmowanie innych działań przybliżających subregion do neutralności klimatycznej. WW jest przykładem współwystępowania 2, z pozoru wykluczających się funkcji: górnictwa odkrywkowego i turystycznej – naturalne predyspozycje tego obszaru oraz bogactwo dóbr kultury decydują o dużym i niewykorzystanym potencjale turystycznym, zatem kolejnym sektorem perspektywnym jest sektor turystyczny. Ponadto szansa na aktywizację gospodarczą subregionu dostrzegana jest m.in. w rozwoju logistyki oraz biogospodarki i produkcji zdrowej żywności. W zakresie transformacji istotne jest również dostosowanie przedsiębiorstw do gospodarki zeroemisyjnej, zasobooszczędnej i cyfrowej poprzez m.in. działania inwestycyjne czy podnoszenie i zmianę kwalifikacji pracowników i pracodawców, w tym w zakresie zmiany „brudnych” miejsc pracy na „zielone”. W celu zdobywania kwalifikacji wymaganych na zmieniającym się rynku pracy, zwiększenia szans na zatrudnienie oraz przeciwdziałania depopulacji konieczne jest podnoszenie jakości kształcenia i dopasowanie oferty edukacyjnej do nowych wyzwań w zakresie gospodarki zeroemisyjnej i zasobooszczędnej oraz zmieniającego się profilu gospodarczego WW, a także zapewnienie możliwości przekwalifikowania. Brak ww. działań wspierających proces transformacji może doprowadzić do pogłębiania się problemów gospodarczych, które mogą doprowadzić subregion do zapaści gospodarczej.

W ramach transformacji, w tym w zakresie transformacji sektora energetycznego, istotne będzie wykorzystanie posiadanych potencjałów w postaci korzystnych warunków do rozwoju energetyki opartej o alternatywne źródła energii, jak rozwinięta infrastruktura elektroenergetyczna i powiązany z nią kapitał ludzki oraz intelektualny czy korzystne warunki środowiskowe. Będą one podstawą do przeprowadzenia TE w kierunku gospodarki zeroemisyjnej, istotnej ze względu na dominujący udział paliw kopalnianych w energetyce i sektorze komunalno-bytowym, wysoką energochłonność budynków, złą jakość powietrza czy występujące ubóstwo energetyczne. Kluczowy będzie rozwój

energetyki obywatelskiej, a także eliminacja stosowania węgla sektorze komunalno-bytowym, elektroenergetyce i ciepłownictwie, zmniejszanie emisyjności i energochłonności w budownictwie, przemyśle, rolnictwie i transporcie, w tym poprzez rozwój miejskiego i międzygminnego transportu publicznego czy elektromobilności. Należy także rozwijać technologie magazynowania energii oraz związane z wytwarzaniem i wykorzystaniem gazów zdekarbonizowanych takich jak zielony wodór czy biometan.

Dla rozwoju WW niezwykle istotnym wyzwaniem jest przeciwdziałanie degradacji środowiska i adaptacja do zmian klimatycznych. Kluczowe jest zniwelowanie negatywnego wpływu przemysłu, w tym wydobywania węgla brunatnego na środowisko, o którym mowa w sekcji 1.2. Obszary poprzemysłowe, w tym pokopalniane stanowią ogromne obciążenie dla gmin i zagrożenie dla środowiska. Podejmowane działania powinny zatem obejmować eliminację tego rodzaju wpływu na środowisko, jego odbudowę, a także zapobieganie dalszemu zanieczyszczeniu poszczególnych jego komponentów. Kluczowe jest przywrócenie poprzednich funkcji czy właściwości oraz rozwój nowych funkcji na terenach poprzemysłowych, a także odbudowa prawidłowych stosunków wodnych. Konieczne jest przeciwdziałanie zmianom klimatu, jak i adaptacja do prognozowanych skutków jego zmian, poprawa jakości wód oraz ich zrównoważone wykorzystanie, zwiększanie zdolności retencyjnych, a także odbudowa oraz ochrona bioróżnorodności.

Wyzwaniem w zakresie transformacji subregionu jest ponadto poprawa transportowej spójności wewnętrznej i mobilności mieszkańców, poprzez zapewnienie odpowiedniego systemu transportowego dostosowanego do potrzeb zmieniającego się profilu gospodarczego oraz potrzeb mieszkańców, a także jego dekarbonizacja. W związku z transformacją WW nastąpi zmiana modelu rozwoju gospodarczego. Przyczyni się ona do zmian kierunków przepływu towarów i ludzi, wynikających z zamykania kopalń i powstawania nowych miejsc pracy w centrach rozwoju gospodarczego subregionu, a także z rozwoju nowych funkcji na terenach pokopalnianych, które powinny cechować się dobrą dostępnością. Wymusza to zmiany rozwoju infrastruktury, w której priorytetem powinien być rozwój zeroemisyjnego transportu zbiorowego, w tym w zakresie zmniejszania wykluczenia komunikacyjnego mieszkańców.

Negatywne zmiany demograficzne, jak niski przyrost naturalny (subregion -0,6‰ w 2019 r.; Wielkopolska 0,9‰), ujemne saldo migracji na 1 000 ludności (subregion -3,1; Wielkopolska 0,3) czy postępujące starzenie się społeczeństwa (współczynnik starości demograficznej w subregionie – 17,2%; Wielkopolska 16,8%), są dużym zagrożeniem dla rozwoju WW. Ponadto zgodnie z prognozami proces wyludniania się subregionu będzie się pogłębiał – do 2030 r. liczba zamieszkujących go osób w stosunku do 2019 r. zmniejszy się o 14,1 tys., tj. o 3,2%, a do 2040 r. o kolejne 21,7 tys., co oznacza spadek na przestrzeni 2 dekad o 8,3% (w Wielkopolsce o 3,1%). Istnieje duże ryzyko, że TE przyczyni się do dalszego spowolnienia rozwoju demograficznego poprzez większy niż dotychczas ubytek ludności, m.in. w wyniku szybszego odpływu ludzi młodych i migracji zarobkowej, co jest jednym z największych problemów WW. Zwiększy to dynamikę starzenia się społeczeństwa, a także spowoduje spadek kapitału ludzkiego niezbędnego do przyciągania inwestorów i rozwoju gospodarczego. Likwidacja sektora wydobywczego oraz ograniczenie zatrudnienia w sektorze energetycznym i potencjalne ograniczenie zatrudnienia w łańcuchu wartości tych sektorów może przełożyć się także na wzrost ubóstwa i wykluczenia społecznego, które w subregionie kształtują się – w porównaniu do innych obszarów Wielkopolski – na względnie wysokim poziomie. Ponadto zmiany społeczno-gospodarcze towarzyszące transformacji mogą przyczynić się do nasilenia występowania poczucia osamotnienia czy kryzysów psychicznych utrudniających sprawne funkcjonowanie w nowej rzeczywistości. W celu przeciwdziałania ww. niekorzystnym trendom konieczne jest podejmowanie działań nakierowanych na poprawę jakości życia mieszkańców, m.in. w oparciu o skuteczną politykę prorodziną, psychoprofilaktykę, odpowiednio zagospodarowaną przestrzeń zachęcającą do pozostania, budowę trwałego kapitału społecznego i potencjału kulturowego czy ograniczanie

ryzyka wykluczenia społecznego osób dotkniętych transformacją. W sytuacji starzejącego się społeczeństwa (w tym uwzględniając strukturę zatrudnienia w Grupie ZE PAK – 1/3 mężczyzn i połowa zatrudnionych kobiet znajduje się w wieku powyżej 50 lat), istotnego znaczenia nabiera rozwój srebrnej gospodarki.

2.2. Potrzeby i cele w zakresie rozwoju do 2030 r. służącego osiągnięciu neutralności klimatycznej do 2050 roku³

Łagodzenie skutków społecznych, gospodarczych i środowiskowych przemian związanych z przejściem na gospodarkę neutralną dla klimatu osiągnąć będzie przez realizację szeregu działań, dot. tych sfer, które zapewnią nowe podstawy dla zrównoważonego rozwoju gospodarki i rynku pracy w subregionie zagrożonym trwałą marginalizacją społeczno-gospodarczą. Działania te są odpowiedzią na wyzwania stojące przed WW i mają na celu złagodzenie społecznych, gospodarczych i środowiskowych skutków jej transformacji, poprzez stworzenie innowacyjnej, zeroemisyjnej i zasobooszczędnej gospodarki, zapewnienie mieszkańcom bardzo dobrych warunków życia oraz godnej i dostosowanej do kwalifikacji pracy, ochronę środowiska przyrodniczego, a także zapewnienie samorządom nowych źródeł dochodu. Kompleksowe podejście do transformacji WW wpisuje się w ideę ST i oznacza równy dostęp do zasobów środowiska, rynku pracy, infrastruktury społecznej i technicznej czy niwelowanie dysproporcji rozwojowych w celu zapewnienia wysokiej jakości życia i możliwości rozwoju w długim horyzoncie czasu. W podejściu tym kluczowe znaczenie mają pracownicy (w szczególności pracownicy sektora wydobywczego i energetycznego) i wspólnoty lokalne dotknięte procesami transformacyjnymi oraz przywracanie środowiska przyrodniczego do właściwego stanu, w tym odtwarzanie właściwych stosunków wodnych oraz różnorodności biologicznej.

Cele ST WW:

1. **Budowa zeroemisyjnej, dynamicznej gospodarki o obiegu zamkniętym** – mający zabezpieczyć przyszłość WW kształtując jej konkurencyjność i innowacyjność, a także pozwalający uniezależnić jej rozwój od sektora wydobywczego i energetyki opartej na węglu. Poprzez wykorzystanie endogenicznego potencjału wzmocnione będą istniejące i nowe gałęzie gospodarki, na których subregion będzie budował swoją pozycję konkurencyjną zgodnie z celami transformacji w kierunku gospodarki neutralnej dla klimatu. Zakłada się zwiększanie innowacyjności i konkurencyjności gospodarki, rozwój przedsiębiorczości, w którym istotne będzie tworzenie nowych miejsc pracy, aktywizację zawodową osób dotkniętych skutkami transformacji, w tym osób z sektora wydobywczego-energetycznego oraz osób młodych wchodzących na rynek pracy. Kluczowe jest dostosowanie systemu kształcenia oraz kwalifikacji osób dorosłych i pracowników firm do potrzeb gospodarki zeroemisyjnej, zasobooszczędnej i cyfrowej.
Rozwój zdywersyfikowanej gospodarki, a także wzrost innowacyjności, w tym cyfryzacji, oraz przedsiębiorczości przeciwdziałać będzie spowolnieniu gospodarczemu, co w konsekwencji ograniczy ryzyko marginalizacji subregionu, a także przyczyni się do wzrostu dochodów JST – w szczególności tych, które w największym stopniu odczuwają negatywne skutki finansowe zakończenia dotychczasowej działalności Grupy ZE PAK. Podejmowane działania przyczynią się do tworzenia nowych miejsc pracy, rozwoju konkurencyjnej bazy przemysłowej oraz usług rynkowych, zapewniając nowe źródła wzrostu PKB. Przełożą się ponadto na wzrost atrakcyjności WW, dzięki czemu ograniczone zostanie zjawisko bezrobocia czy depopulacji.
2. **Zapewnienie zintegrowanej przestrzeni wysokiej jakości**, której zasoby będą użytkowane również przez przyszłe pokolenia – mający na celu poprawę jakości przestrzeni i jej

³ Pole tekstowe [6 000]

funkcjonalności, a przez to zapewnienie mieszkańcom subregionu wysokiej jakości otoczenia, w którym żyją oraz stworzenie nowych możliwości rozwoju dla gospodarki. Kluczowa jest regeneracja obszarów przekształconych wskutek działalności przemysłowej poprzez przywrócenie im poprzednich funkcji czy właściwości lub nadanie im nowych funkcji (co będzie prowadziło również do tworzenia miejsc pracy), dzięki której nastąpi zmniejszenie powierzchni obszarów zdegradowanych i zdewastowanych. Niezbędna jest odbudowa prawidłowych stosunków wodnych, a także przywracanie różnorodności biologicznej oraz odtwarzanie zdegradowanych siedlisk wodnych i zależnych od wody, dzięki czemu nastąpi wzrost zdolności retencyjnej oraz powiększenie dyspozycyjnych zasobów wodnych. Poprawa bilansu wodnego przełoży się w konsekwencji na ograniczenie strat w gospodarce, w szczególności w rolnictwie.

Konieczne są działania w zakresie rozbudowy/modyfikacji systemu transportowego w celu dostosowania go do potrzeb zmieniającego się profilu gospodarczego subregionu oraz potrzeb mieszkańców, w której priorytetem będzie rozwój transportu publicznego. Podejmowane działania w zakresie zeroemisyjnego transportu zbiorowego, uzupełnione m.in. o indywidualny transport bezemisyjny, będą miały również na celu eliminowanie wykluczenia komunikacyjnego mieszkańców, a także zwiększenie liczby osób korzystających z tej formy przemieszczania się, a przez to ograniczenie korzystania z transportu indywidualnego. Przełoży się to na zmniejszenie niskiej emisji, a co za tym idzie na poprawę zdrowia mieszkańców.

W oparciu o endogeniczne potencjały gospodarcze istotnym aspektem będzie wspieranie działań przybliżających WW do osiągnięcia neutralności klimatycznej. Pozwoli to uzyskać przez subregion pozycję lidera w zakresie zielonej gospodarki do 2040 r., w której tkwi potencjał w zakresie rozwoju nowej działalności gospodarczej w WW, a także powstawania nowych miejsc pracy. Dzięki podejmowanym działaniom nastąpi zwiększenie produkcji energii z OZE czy rozwój energetyki obywatelskiej.

3. **Aktywne społeczeństwo** będące główną siłą napędową transformacji subregionu – dążący do likwidacji istotnych elementów obniżających potencjał rozwoju społeczno-gospodarczego WW, do których należy zaliczyć negatywne zmiany demograficzne, a także występujące nierówności społeczne. Podejmowane działania będą przeciwdziałać wykluczeniu społecznemu rodzin oraz osób dotkniętych TE, zwiększać świadomość mieszkańców w zakresie zielonej transformacji oraz poprawiać dostęp do dobrej jakości, trwałych i przystępnych cenowo usług społecznych.

Transformacja dotyczyć będzie całego obszaru WW, przy czym szczególna uwaga skierowana zostanie na tereny, gdzie skala problemów rozwojowych jest największa, w szczególności na gminy, które w największym stopniu dotknięte zostaną transformacją (zwłaszcza gminy, na obszarze których występują tereny pogórnice, prowadzona jest działalność wydobywcza węgla czy koncentruje się znaczna liczba pracowników Grupy ZE PAK i w których istotny odsetek ogółu zatrudnionych stanowią osoby pracujące w Grupie).

2.3. Spójność z innymi odpowiednimi krajowymi, regionalnymi lub terytorialnymi strategiami i planami⁴

Odniesienie: art. 7 ust. 2 lit. e)

⁴ 6 000 znaków.

TPSTWW jest spójny z celami i kierunkami *Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.)*. W zakresie celu szczegółowego I *Trwały wzrost gospodarczy oparty coraz silniej o wiedzę, dane i doskonałość organizacyjną* wpisuje się on w szczególności w kierunki dot. rozwoju nowoczesnego przemysłu, rozwoju infrastruktury technicznej, kompetencji oraz kształcenia zawodowego dla Przemysłu 4.0, rozwoju innowacyjnych firm oraz kompetencji na rzecz rozwoju MŚP. W zakresie celu szczegółowego II *Rozwój społecznie wrażliwy i terytorialnie zrównoważony* Plan jest spójny zwłaszcza z kierunkiem dot. wsparcia grup zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem oraz zapewnienia spójności działań na rzecz integracji społecznej, a także związanym z rozwojem rynku pracy zapewniającym wykorzystanie potencjału zasobów ludzkich dla rozwoju Polski. W obszarze rozwoju zrównoważonego terytorialnie podejmowane działania będą spójne z kierunkami dot. aktywnych gospodarczo i przyjaznych mieszkańcom miast oraz rozwoju obszarów wiejskich.

W ramach Planu podejmowane będą działania przyczyniające się do realizacji KPEiK, który prezentuje zintegrowane podejście do wdrażania 5 wymiarów unii energetycznej, tj. dotyczących obniżenia emisyjności, EE, bezpieczeństwa energetycznego, wewnętrznego rynku energii oraz badań naukowych, innowacji i konkurencyjności, a także *Polityki energetycznej Polski do 2040 r.*, obejmującej 3 filary transformacji energetycznej, tj. sprawiedliwą transformację, zeroemisyjny system energetyczny i dobrą jakość powietrza. Transformacja subregionu służyć będzie osiągnięciu wskazanych w tym dokumencie krajowych celów określonych na 2030 r., w tym:

- udziału OZE w finalnym zużyciu energii określonego na poziomie 23%;
- udziału OZE w transporcie określonego na poziomie 14%;
- wzrostu EE – zmniejszeniu o 23% zużycia energii pierwotnej wg prognozy PRIMES 2007;
- redukcji zjawiska ubóstwa energetycznego do poziomu max. 6% gospodarstw domowych;
- odejściu od spalania węgla w gospodarstwach domowych w miastach do 2030 r. oraz na obszarach wiejskich do 2040 r.
- zmniejszeniu udziału węgla w wytwarzaniu energii elektrycznej do 56-60%.

Celem polityki klimatycznej dla WW jest neutralność klimatyczna obszaru w 2040 r. oraz osiągnięcie bardziej ambitnych celów niż określone w ww. dokumentach, co przedstawiono w sekcji 1.1.

Plan przyczyni także się do realizacji *Strategii rozwoju województwa wielkopolskiego do 2030 roku*, w której WW została wyznaczona jako Obszar Strategicznej Interwencji. Plan zawiera ustalenia zawarte w Strategii w zakresie transformacji tej części regionu nie tylko w zakresie przekształcenia jej w wymiarze neutralności klimatycznej, ale także transformacji społeczno-gospodarczej. Zgodnie z jej założeniami celem transformacji jest bezpieczne i płynne przejście z gospodarki opartej na węglu do gospodarki nowoczesnej opartej na energii ze źródeł alternatywnych, w tym OZE, wodoru, z uwzględnieniem zrównoważonego rozwoju i poszanowaniem strony społecznej. Transformacja subregionu wnosić będzie istotny wkład w realizację działań przewidzianych dla WW w ramach wszystkich celów strategicznych Strategii.

Działania podejmowane w ramach Planu będą zgodne także z drugim podstawowym dokumentem regionalnym, tj. *Planem zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego. Wielkopolska 2020+ (PZPWW)*, który określa politykę przestrzenną, docelową strukturę funkcjonalno-przestrzenną regionu oraz działania służące realizacji ponadlokalnych celów publicznych. WW, ze względu na występowanie specyficznych problemów z zakresu gospodarki przestrzennej, została w nim wskazana obszar funkcjonalny o znaczeniu regionalnym: Wschodni Obszar Funkcjonalny. Zgodnie z PZPWW kluczowym celem rozwoju przestrzennego WW jest stworzenie nowych podstaw dla podtrzymania funkcjonowania istniejącego przemysłu energetycznego i oparcia go na innych nośnikach energii, zarówno istniejących w regionie, jak i zewnętrznych. Ważne jest też przedstawienie gospodarki obszaru opartej na energetyce i górnictwie na wielofunkcyjne profile działalności, ze szczególnym uwzględnieniem wzbogacania funkcji usługowych. Dla realizacji celu kluczowego zdefiniowano 3 cele polityki przestrzennej:

1. Podtrzymanie i restrukturyzacja przemysłu energetycznego;
2. Kształtowanie nowych funkcji stanowiących podstawę rozwoju obszaru;
3. Kształtowanie środowiska przyrodniczego.

Polityka Samorządu Województwa Wielkopolskiego ukierunkowana na osiągnięcie w WW unijnych celów klimatycznych wynikających bezpośrednio z dokumentów UE, takich jak *Europejski Zielony Ład*, *Czysta Planeta dla wszystkich* oraz *Strategia w zakresie wodoru na rzecz Europy neutralnej dla klimatu*, określona została w *Strategii na rzecz Neutralności Klimatycznej Wielkopolska Wschodnia 2040*. Działania podejmowane w ramach Planu wpisują się w wyznaczone w niej cele oraz będą przybliżać subregion do osiągnięcia wyznaczonej wizji, jaką jest: Wielkopolska Wschodnia 2040 liderem w zakresie rozwoju innowacyjnej, zasobooszczędnej i zeroemisyjnej gospodarki, zapewniającej nowe i atrakcyjne miejsca pracy, oraz obszarem przyjaznym do życia.

Plan jest również spójny z *Regionalną Strategią Innowacji dla Wielkopolski 2030* mającą na celu podniesienie innowacyjności i konkurencyjności regionu poprzez rozwój IS. Będą one zajmować istotne miejsce w procesie dywersyfikacji subregionalnej gospodarki, w szczególności w zakresie B+R i rozwoju innowacyjności przedsiębiorstw co powinno przyczynić się do wzrostu poziomu konkurencyjności i innowacyjności WW. W procesie tym wykorzystane zostaną w szczególności regionalne oraz podregionalne IS, min. „Odnawialne Źródła Energii i nowoczesne technologie energetyczne”, w szczególności rozwój technologii wodorowych, oraz „Turystyka”, wywodzące się z tradycji subregionu oraz jego potencjału wewnętrznego.

2.4. Rodzaje planowanych operacji⁵

Cel szczegółowy 1. Budowa zeroemisyjnej, dynamicznej gospodarki o obiegu zamkniętym

Kluczowym działaniem w ramach ST subregionu jest podnoszenie i zmiana kwalifikacji oraz aktywizacja zawodowa osób dotkniętych skutkami transformacji w kierunku neutralności klimatycznej, w szczególności pracowników kompleksu wydobywczo-energetycznego, w tym płynne przechodzenie do nowych miejsc pracy. Podejmowane działania będą przeciwdziałać wzrostowi bezrobocia, a także służyć utrzymaniu aktywności zawodowej tych osób oraz ograniczeniu depopulacji spowodowanej odpływem osób w wieku produkcyjnym. Rozwój gospodarki zeroemisyjnej i zasobooszczędnej, a także cyfrowej stwarzają istotne wyzwania w zakresie podnoszenia i zmiany kwalifikacji pracowników i pracodawców.

Rodzaje planowanych operacji:

- wsparcie dla osób dotkniętych skutkami transformacji, tj. osób zagrożonych utratą pracy, przewidzianych do zwolnienia lub zwolnionych z przyczyn nie dotyczących pracownika (i ich współmałżonków), w szczególności realizacja projektu „Podnoszenie i zmiana kwalifikacji oraz aktywizacja zawodowa pracowników Grupy Kapitałowej Zespołu Elektrowni Pątnów-Adamów-Konin w procesie transformacji” wypracowanego wspólnie przez ZE PAK oraz organizacje związkowe działające w Grupie, obejmujące m.in.:
 - doradztwo zawodowe,
 - podnoszenie i zmianę kwalifikacji,
 - pomoc prawną i psychologiczną,
 - wsparcie na rozpoczęcie działalności gospodarczej;

⁵ 12 000 znaków

- wsparcie osób młodych wchodzących na rynek pracy w subregionie o zmieniającym się profilu gospodarczym;
- podnoszenie i zmiana kwalifikacji przedsiębiorców i ich pracowników pozwalające na dostosowanie do zmian w gospodarce, w szczególności w zakresie technologii zeroemisyjnych, zasobooszczędnych i cyfrowych.

Łagodzenia skutków transformacji należy upatrywać w zdywersyfikowanej i unowocześnionej gospodarce zeroemisyjnej, zasobooszczędnej oraz cyfrowej, w tym w obszarach IS, co przeciwdziałać będzie spowolnieniu gospodarczemu, zwiększy zdolność absorpcyjną nowych rozwiązań dywersyfikujących gospodarkę, a w konsekwencji ograniczy ryzyko marginalizacji subregionu.

Rodzaje planowanych operacji:

- wsparcie na rozpoczęcie działalności gospodarczej, w tym inkubacja przedsiębiorstw;
- budowa ekosystemu start-up’owego, w tym budowa i rozwój hubów technologicznych i inkubatorów przedsiębiorczości czy przestrzeni coworkingowych;
- wsparcie inwestycji w MŚP w zakresie dostosowywania do zmieniających się warunków rynkowych i technologicznych oraz tworzenia nowych miejsc pracy, w tym internacjonalizacja i cyfryzacja działalności przedsiębiorstw;
- inwestycje w infrastrukturę B+R jednostek naukowych i/lub przedsiębiorstw (w tym ich konsorcjów), a także wsparcie projektów badawczo-rozwojowych oraz z zakresu komercjalizacji wyników prac B+R, w tym wsparcie usług doradczych i badawczych dla MŚP w obszarach IS;
- promocja gospodarcza WW;
- przygotowanie terenów inwestycyjnych;
- wsparcie rozwoju elektronicznych usług publicznych oraz zwiększenie dostępu m.in. przedsiębiorców do tych usług;
- projekty z zakresu poprawy efektywności energetycznej i wymiany źródeł ciepła na zeroemisyjne, a także zmniejszenia zasobo- i materiałochłonności procesów produkcyjnych w przedsiębiorstwach;
- inwestycje produkcyjne w dużych przedsiębiorstwach przyczyniające się do tworzenia miejsc pracy oraz osiągnięcia neutralności klimatycznej w 2040 r.

Dla rozwoju WW kluczowe znaczenie ma dopasowany do potrzeb gospodarki zeroemisyjnej, zasobooszczędnej oraz cyfrowej system kształcenia oraz podnoszenie kwalifikacji, co zapewni dostęp do odpowiednio wykwalifikowanej siły roboczej, niezbędnej do budowania nowej gospodarki subregionu oraz koniecznej w obliczu postępującej transformacji cyfrowej czy automatyzacji i robotyzacji. Istotne jest także wsparcie rozwoju edukacji przedszkolnej oraz zapewnienie wysokiej jakości usług opieki nad dziećmi do lat 3.

Rodzaje planowanych operacji:

- projekty z zakresu wsparcia kształcenia zawodowego dopasowanego do potrzeb gospodarki zeroemisyjnej, zasobooszczędnej oraz cyfrowej, w tym wsparcie współpracy z pracodawcami;
- rozwój doradztwa edukacyjno-zawodowego w szkołach i placówkach oświatowych;
- projekty wspierające rozwój przedsiębiorczości młodzieży szkolnej;
- wsparcie z zakresu podnoszenia i zmiany kompetencji oraz rozwoju umiejętności osób dorosłych związanych z zieloną i cyfrową transformacją;
- projekty z zakresu rozwoju szkolnictwa wyższego dostosowanego do potrzeb specjalizacji WW;
- przeciwdziałanie wykluczeniu na rynku pracy poprzez zwiększenie dostępu do usług opieki nad dziećmi w wieku do lat 3;

- Poprawa dostępu do wysokiej jakości edukacji przedszkolnej.

Cel szczegółowy 2. Zapewnienie zintegrowanej przestrzeni wysokiej jakości

Obszar WW wymaga działań dążących do przywrócenia terenom zdegradowanym i zdewastowanym poprzednich funkcji lub ich racjonalnego zagospodarowania w nowy sposób. Kluczowa jest ponadto odbudowa i zwiększanie zasobów wodnych w subregionie. Dzięki podejmowanym działaniom nastąpi przywrócenie pełnej wartości ekonomicznej i środowiskowej obszarom zdegradowanym oraz terenom, na które oddziałuje przemysł wydobywczy.

Rodzaje planowanych operacji:

- rekultywacja, dekontaminacja i remediacja obszarów przemysłowych, w tym rekultywacja składowisk odpadów;
- zagospodarowanie terenów przemysłowych, w tym pogórnich w celu nadania im nowych funkcji, w tym na potrzeby rozwoju instalacji OZE, tworzenia terenów inwestycyjnych, turystycznych czy rekreacyjno-wypoczynkowych;
- powstanie i rozwój cyfrowych baz danych o terenach przemysłowych wraz z inwentaryzacją i waloryzacją tych obszarów;
- odbudowa oraz zwiększanie zasobów wodnych WW poprzez m.in.:
 - wykorzystanie powstających w wyniku rekultywacji wyrobisk pokopalnianych w celu stworzenia zbiorników wodnych;
 - inwestycje w urządzenia wodne i infrastrukturę hydrotechniczną mające na celu przeciwdziałanie negatywnym konsekwencjom działalności górniczej i zmian klimatycznych;
 - odtwarzanie sieci hydrograficznej i renaturyzacja przekształconych cieków;
 - rozwój mikro- oraz małej retencji;
 - ochrona i odtwarzanie siedlisk przyrodniczych, w tym obszarów podmokłych;
 - działania na rzecz adaptacji do zmian klimatu, w tym rozwój zielono-niebieskiej infrastruktury, likwidacja powierzchni nieprzepuszczalnych, rozwój systemów zagospodarowania wodami opadowymi i kanalizacji deszczowej.

Transformacja WW wymaga sprawnie funkcjonującego i zdekarbonizowanego transportu publicznego, dzięki któremu zwiększy się mobilność mieszkańców, a także nastąpi poprawa dostępności transportowej rynków pracy, usług publicznych oraz poprawa dostępności szczególnie obszarów o najniższej dostępności komunikacyjnej.

Rodzaje planowanych operacji:

- inwestycje w rozwój transportu publicznego, w tym zakup zeroemisyjnego taboru autobusowego dla połączeń miejskich i międzygminnych z niezbędną infrastrukturą, czy integracja transportu zbiorowego oraz poprawa przepływu pasażerów, m.in. rozwój węzłów przesiadkowych;
- rozwój infrastruktury dla indywidualnego ruchu nieemisyjnego, w tym systemu tras rowerowych czy systemów roweru miejskiego.

Budowa nowych przewag konkurencyjnych subregionu z myślą o warunkach życia przyszłych pokoleń, a także ograniczenie globalnego ocieplenia oraz zanieczyszczenia środowiska wymaga podejmowania działań, które przybliżą WW do osiągnięcia neutralności klimatycznej oraz zapewnią atrakcyjne miejsce do życia i pracy. Podejmowane działania zapewnią złagodzenie kosztów przejścia w kierunku neutralności klimatycznej oraz wpłyną na zmniejszenie negatywnego oddziaływania na środowisko.

Rodzaje planowanych operacji:

- wsparcie OZE w zakresie rozwoju energetyki obywatelskiej, w tym projekty parasolowe JST dla odbiorców z danego obszaru;
- modernizacja energetyczna budynków publicznych i mieszkalnych, w szczególności w zakresie ograniczania ubóstwa energetycznego, wraz z wymianą źródeł ciepła i instalacją urządzeń OZE czy podłączeniem do sieci ciepłowniczej/chłodniczej;
- działania ograniczające zjawisko ubóstwa energetycznego, w tym doradztwo energetyczne dla mieszkańców;
- projekty demonstracyjne z zakresu budownictwa pasywnego.

Cel szczegółowy 3. Aktywne społeczeństwo

Poza dążeniem do poprawy sytuacji ekonomicznej, konieczna jest jednoczesna poprawa sytuacji społecznej mieszkańców WW, w tym osób dotkniętych transformacją w kierunku neutralności klimatycznej, podnoszenie ich świadomości ekologicznej czy łagodzenie negatywnych zmian demograficznych. Podejmowane działania będą prowadzić do poprawy poziomu i warunków życia mieszkańców oraz wzrostu ich aktywności, w tym na rzecz przeprowadzanej transformacji.

Rodzaje planowanych operacji:

- działania w obszarze włączenia społecznego osób dotkniętych transformacją w kierunku neutralności klimatycznej;
- projekty skierowane do mieszkańców podnoszące zwiększające wiedzę i świadomość w zakresie zielonej i sprawiedliwej transformacji, w tym podnoszenie świadomości w zakresie koncepcji śladu wodnego i węglowego;
- projekty rewitalizacji zdegradowanych obszarów miejskich;
- projekty służące poprawie jakości i efektywności usług społecznych w środowisku lokalnym (deinstytucjonalizacja);
- projekty z zakresu zachowania tożsamości kulturowej i dziedzictwa przemysłowego mające na celu aktywizację społeczną;
- wsparcie rozwoju infrastruktury turystycznej, wykorzystującej endogeniczne potencjały danego obszaru, mającej charakter prozatrudnieniowy.

Wsparcie inwestycji produkcyjnych dużych przedsiębiorstw

ZE PAK SA z siedzibą w Koninie:

- *Budowa linii produkcyjnej do seryjnej produkcji polskiego autobusu wodorowego przeznaczonego do świadczenia zeroemisyjnego przewozu pasażerów w miastach* – szacowana liczba nowych miejsc pracy – 422 etaty;
- *Budowa pierwszego w Polsce, zaawansowanego technologicznie zakładu produkcji elektrolizerów jako element transformacji energetycznej i technologicznej* – szacowana liczba nowych miejsc pracy – 61 etatów.

Sun Garden Polska Sp. z o.o. Sp.k. – *Budowa zakładu przetwarzania materacy pokonsumenckich jako element gospodarki w obiegu zamkniętym dla produktów wytwarzanych w Sun Garden Polska* – szacowana liczba nowych miejsc pracy – 50 etatów.

Synergia i komplementarność między planowanymi operacjami a innymi istotnymi programami w ramach celu „Inwestycje na rzecz zatrudnienia i wzrostu” (wspieranie procesu transformacji), innymi instrumentami finansowymi (Fundusz Modernizacyjny Unijnego Systemu Handlu Uprawnieniami do Emisji)

Program pn. Fundusze Europejskie dla Wielkopolski 2021-2027 (FEW 2021-2027)

W ramach FEW 2021-2027 realizowane będą komplementarne działania z zakresu Celów Polityki 1-5. Działania realizowane będą na obszarze całego województwa z uwzględnieniem demarkacji terytorialnej (w tym OSI ZIT Konińskiego Obszaru Funkcjonalnego, miasta średnie tracące funkcje społeczno-gospodarcze czy obszary zagrożone trwałą marginalizacją/powiększającego się dystansu społeczno-gospodarczego), podmiotowej, przedmiotowej czy kwotowej. W związku z tym, że zakres interwencji FST, EFRR i EFS+ jest ze sobą zbieżny stosowane będą mechanizmy uzgodnieniowe, weryfikacyjne i kontrolne w celu uniknięcia podwójnego finansowania.

Krajowe Programy Operacyjne 2021-2027

W ramach Krajowych Programów Operacyjnych wspierane będą komplementarne projekty w oparciu o linię demarkacyjną pomiędzy poziomem krajowym i regionalnym – tam, gdzie istnieje ryzyko pokrywania się obszarów wsparcia. W ramach programu FEnKS 2021-2027 wdrażane będą komplementarne działania dotyczące wielkoskalowej energetyki, OZE i efektywności energetycznej w budynkach administracji rządowej. W obszarze gospodarki o obiegu zamkniętym wspierane będą inwestycje w zakresie gospodarki odpadami komunalnymi. Realizowane będą komplementarne projekty na rzecz gospodarowania zasobami wodnymi. W ramach Programu FENG 2021-2027 wdrażane będą komplementarne działania dotyczące tworzenia i rozwijania innowacyjnych przedsiębiorstw oraz sektorów aktywności gospodarczej, a także tworzenia nowych możliwości rozwoju dla istniejących przedsiębiorstw, rozwoju gospodarki o obiegu zamkniętym oraz zmiany i podnoszenia kwalifikacji pracowników. Działania realizowane w ramach FENG 2021-2027 nie będą skierowane do konkretnych regionów, lecz obejmować będą swoim zasięgiem cały kraj, a także wymagane będzie zapewnienie zgodności tematów projektów z KIS. W ramach programu krajowego w zakresie rozwoju kapitału ludzkiego wspierane będą komplementarne działania w zakresie edukacji, w tym podnoszenia kompetencji i kwalifikacji, aktywizacji zawodowej oraz działań na rzecz poprawy jakości życia w regionie.

Fundusz Modernizacyjny Unijnego Systemu Handlu Uprawnieniami do Emisji

W ramach Funduszu Modernizacyjnego wspierane będą w szczególności komplementarne wielkoskalowe inwestycje dot. modernizacji sektora energii. Zakres wsparcia z Funduszu Modernizacyjnego obejmie następujące obszary priorytetowe: wytwarzanie i wykorzystanie energii z OZE, efektywność energetyczna, magazynowanie energii i modernizacji sieci energetycznych, wsparcie sprawiedliwej transformacji w regionach uzależnionych od paliw kopalnych.

Do uzupełnienia na dalszym etapie prac we współpracy ze stroną rządową.

Synergia i komplementarność z planowanym wsparciem z innych filarów mechanizmu sprawiedliwej transformacji sektory i obszary objęte wsparciem w ramach filarów 2 i 3

Do uzupełnienia na kolejnym etapie prac

2.5. Wskaźniki produktu lub rezultatu specyficzne dla programu

Do uzupełnienia/modyfikacji na kolejnym etapie prac

Tabela 1. Wskaźniki produktu

Cel szczegółowy	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Cel pośredni (2024)	Cel końcowy (2029)
1	RCO 200	bezrobotni, w tym długotrwale bezrobotni;	osoby		
1	RCO 201	długotrwale bezrobotni;	osoby		
1	RCO 203	osoby pracujące, łącznie z prowadzącymi działalność na własny rachunek;	osoby		
1	RCO 204	osoby poniżej 30 lat;	osoby		
1	RCO 205	osoby powyżej 54 lat;	osoby		
1	RCO 206	osoby z wykształceniem średnim I stopnia lub niższym (ISCED 0-2);	osoby		
1	RCO 207	osoby z wykształceniem na poziomie ponadgimnazjalnym (ISCED 3) lub policealnym (ISCED 4);	osoby		
1	RCO 208	osoby z wykształceniem wyższym (ISCED 5 do 8)	osoby		
1	RCO 209	łącznie liczba uczestników	osoby		
1	RCO 01	Przedsiębiorstwa objęte wsparciem (w tym: mikro, małe, średnie, duże)	przedsiębiorstwa		
1	RCO 05	Nowe przedsiębiorstwa objęte wsparciem	przedsiębiorstwa		
1	RCO 10	Przedsiębiorstwa współpracujące z jednostkami naukowymi	przedsiębiorstwa		

1	RCO 13	Wartość usług cyfrowych, produktów i procesów opracowanych dla przedsiębiorstw	PLN		
1	RCO 101	MŚP inwestujące w rozwój umiejętności	przedsiębiorstwa		
2	RCO 38	Wspierana powierzchnia rekultywowanych terenów	ha		
2	RCO 57	Pojemność przyjaznego środowisku taboru transportu publicznego	szt.		
2	RCO 22	Dodatkowa zdolność wytwarzania energii odnawialnej (w tym: energii elektrycznej, energii cieplnej)	MW		
2	RCO 19	Budynki publiczne o ulepszonej charakterystyce energetycznej	m ²		
2	RCO 18	Mieszkania o podwyższonej sprawności energetycznej	szt.		
3	EECO 01	bezrobotni, w tym długotrwale bezrobotni;	osoby		
3	EECO 03	osoby bierne zawodowo;	osoby		
3	EECO 05	osoby poniżej 18 lat	osoby		
3	EECO 06	osoby w wieku 18-29 lat;	osoby		
3	EECO 07	osoby w wieku 55 lat i powyżej;	osoby		
3	EECO 11	łącznie liczba uczestników	osoby		
3	WP 3-1	Powierzchnia obszarów objętych rewitalizacją	ha		

Tabela 2. Wskaźniki rezultatu

Cel szczegółowy	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Wartość bazowa lub wartość odniesienia	Rok referencyjny	Cel końcowy (2029)	Źródło danych	Uwagi
1	EECR 01	uczestnicy poszukujący pracy po zakończeniu udziału w programie;	osoby		2020		Dane beneficjenta	
1	EECR 03	Uczestnicy uzyskujący kwalifikacje po zakończeniu udziału w programie	osoby		2020		Dane beneficjenta	
1	EECR 04	Uczestnicy pracujący, łącznie z prowadzącymi działalność na własny rachunek, po zakończeniu udziału w programie	osoby		2020		Dane beneficjenta	
1	RCR 01	Miejsca pracy utworzone we wspieranych przedsiębiorstwach	EPC		2020		Dane beneficjenta	
1	RCR 05	MŚP wprowadzające innowacje w przedsiębiorstwie	Przedsiębiorstwa		2020		Dane beneficjenta	
1	RCR 17	Nowe przedsiębiorstwa, które przetrwały na rynku	przedsiębiorstwa		2020		Dane beneficjenta	
1	RCR 11	Użytkownicy nowych publicznych usług i aplikacji cyfrowych	osoby		2020		Dane beneficjenta	
1	RCR 12	Użytkownicy nowych produktów, usług i aplikacji cyfrowych opracowanych przez przedsiębiorstwa	osoby		2020		Dane beneficjenta	
2	RCR 31	Wytworzona energia odnawialna ogółem (w tym: energia elektryczna, energia ciepła)	MWh/rok		2020		Dane beneficjenta	
2	RCR 29	Szacowana emisja gazów cieplarnianych	tona ekwiwalentu CO ₂ / rok		2020		Dane beneficjenta	

2	RCR 26	Roczne zużycie energii pierwotnej (w tym: mieszkania, budynki publiczne, przedsiębiorstwa, inne)	MWh/rok		2020		Dane beneficjenta	
2	RCR 52	Grunty zrekultywowane przeznaczone na tereny zielone, mieszkania socjalne, działalność gospodarczą lub społeczną	ha		2020		Dane beneficjenta	
2	WR 2-2	Objętość retencjonowanej wody	m ³		2020		Dane beneficjenta	
2	RCR 62	Roczna liczba użytkowników nowego lub zmodernizowanego transportu publicznego	użytkownicy		2020		Dane beneficjenta	
3		Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym poszukujących pracy po opuszczeniu programu	osoby		2020		Dane beneficjenta	
3		Liczba utworzonych miejsc świadczenia usług w społeczności lokalnej	sztuki		2020		Dane beneficjenta	
3		Liczba wspartych miejsc świadczenia usług społecznych w społeczności lokalnej, które rozszerzyły ofertę wsparcia lub podniosły jakość oferowanych usług	sztuki		2020		Dane beneficjenta	
3	WR 3-1	Liczba osób zamieszkujących zrewitalizowany obszar	osoby		2020		Dane beneficjenta	

3. Mechanizmy zarządzania⁶

Odniesienie: art. 7 ust. 2 lit. f)

3.1. Partnerstwo

Powodzenie sprawiedliwej transformacji WW opiera się na przejęciu za nią odpowiedzialności przez wszystkie strony zaangażowane w ten proces, w związku z czym już na etapie opracowywania Planu włączone zostało szerokie grono partnerów, co przewiduje art. 7 ust. 3 rozporządzenia ustanawiającego FST. Uwzględnienie zasady partnerstwa na etapie wdrażania TPSTWW da gwarancję uczynienia partnerstwa procesem dynamicznym i ułatwiającym dialog przy podejmowaniu decyzji.

Etap opracowania TPSTWW

W kwietniu 2019 r. władze regionalne doprowadziły do zawarcia „Porozumienia na rzecz sprawiedliwej transformacji energetycznej Wielkopolski Wschodniej”. Jego sygnatariuszami zostało blisko 70 podmiotów, reprezentujących sektor publiczny, prywatny i organizacje pozarządowe. Porozumienie stało się fundamentem do powołania w czerwcu 2020 r. na obszarze WW grup roboczych, w których uczestniczy blisko 200 osób reprezentujących m.in. administrację centralną, samorząd województwa, samorządy lokalne, partnerów społecznych, w tym związki zawodowe, i gospodarczych z subregionu. Głównym celem ich prac było zdefiniowanie kluczowych dla subregionu problemów i wynikających z nich wyzwań oraz wypracowanie wytycznych dla ST WW. Poza pracami ww. grup organizowano spotkania z zainteresowanymi interesariuszami, w tym przedstawicielami pracowników Grupy ZE PAK, organizacjami pozarządowymi, młodzieżą czy osobami zainteresowanymi sprawami hydrologicznymi. Przeprowadzono ponadto nabór fiszek projektów planowanych do realizacji po 2020 r., który miał na celu zidentyfikowanie oczekiwań i potrzeb występujących w WW oraz wyznaczenie odpowiednich kierunków interwencji – łącznie zgłoszono ponad 170 propozycji projektów. Opracowano także Koncepcję sprawiedliwej transformacji WW, której założenia były konsultowane z uczestnikami grup roboczych (uwagi zgłosiło 40 podmiotów, z których większość została uwzględniona w dokumencie) i która stanowiła punkt wyjścia do opracowania projektu TPSTWW.... (do uzupełnienia na dalszym etapie prac).

Na potrzeby realizacji Planu zaplanowano następujące formy partnerstwa:

- udział przedstawicieli z WW w pracach Komitetu Monitorującego (KM) Programu Fundusze Europejskie dla Województwa Wielkopolskiego na lata 2021-2027 (FEW 2021+);
- powołanie grupy roboczej dot. WW przy KM FEW 2021+, której celem będzie wypracowywanie wspólnych stanowisk dot. wdrażania i monitorowania Planu;
- powołanie Regionalnego Forum Wielkopolski Wschodniej (RFWW), stanowiącego z jednej strony ciało doradcze Instytucji Zarządzającej i Instytucji Pośredniczącej FEW 2021+ na etapie wdrażania i monitorowania, a z drugiej podstawowy instrument dialogu strategicznego i platformę wymiany informacji, w którą będą zaangażowane władze samorządowe wszystkich szczebli, instytucje publiczne, w tym uczelnie wyższe, instytucje otoczenia biznesu, przedsiębiorcy, organizacje społeczne, stowarzyszenia czy organizacje pozarządowe;
- do prac grupy sterującej ewaluacją, funkcjonującej w strukturach Instytucji Zarządzającej FEW 2021+, w przypadku badań ewaluacyjnych dot. wdrażania Planu, zapraszani będą przedstawiciele z subregionu, w szczególności w celu omówienia wyników prowadzonych badań.

⁶ 5 000 znaków.

3.2. Monitorowanie i ocena

System monitorowania oparty będzie o analizę wskaźników produktu, rezultatu oraz analizę jakościową (obejmującą badania mające na celu poznanie i zrozumienie badanych zjawisk). Przeprowadzane będą, przez niezależnych ekspertów zewnętrznych, ekspertyzy i badania, dzięki którym możliwa będzie bieżąca ocena realizacji Planu oraz ewentualna korekta identyfikowanych nieprawidłowości. Wszystkie wyniki badań ewaluacyjnych będą upubliczniane i przekazywane KM FEW 2021+. W monitorowanie i ocenę realizacji Planu zaangażowane będą w szczególności jednostka ewaluacyjna FEW 2021+ oraz Wielkopolskie Regionalne Obserwatorium Terytorialne, które odpowiadać będą przede wszystkim za gromadzenie i analizę danych dotyczących absorpcji środków unijnych, efektów wdrażania projektów współfinansowanych z funduszy UE oraz za badanie wpływu tych projektów na rozwój WW. Rolę doradczą pełnić będzie RFWW, które będzie m.in. omawiać wyniki przeprowadzonych badań. Planuje się ponadto organizację corocznego posiedzenia KM FEW 2021+ w sprawie przeglądu wdrażania Planu, które będzie okazją do ewentualnej korekty jego realizacji czy dyskusji na temat zidentyfikowanych nowych wyzwań.

3.3. Podmiot(-y) koordynujący(-e) i monitorujący(-e)

Instytucja Zarządzająca FEW 2021+: Zarząd Województwa Wielkopolskiego, koordynujący wdrażanie i monitorowanie TPSTWW, realizujący swoje zadania przy zaangażowaniu odpowiednich departamentów Urzędu Marszałkowskiego Województwa Wielkopolskiego w Poznaniu, tj. Departamentu Polityki Regionalnej, Departamentu Wdrażania Programu Regionalnego oraz Departamentu Wdrażania Europejskiego Funduszu Społecznego.

Instytucja Pośrednicząca (dla TPSTWW): Agencja Rozwoju Regionalnego w Koninie, która m.in. będzie uczestniczyć w systemie monitorowania.